Svenska S:t Mikaels
FÖRSAMLINGSBLAD
Nr 23, december 2012

Hälsning inför Jul och Nyår 2013

Frukta inte, ty Jag är med dig, denna hälsning från Julens barn, Jesus Kristus, står skriven på den nya altartavlan till Nargö S:ta Maria kapell. Det hela började med att byggmästaren Juhan Kilumets hade tagit till vara den enda bevarade fönsterramen. Han menade helt riktigt att den borde restaureras och bevaras, men det är ju tämligen intetsägande att ha en fönsterram stående i ett hörn, så tanken blev istället att den gamla fönterramen skulle kunna bli ram till altartavlan. Kilumets tipsade om konstnären Andrei Lubanov som gjorde ett utkast och en sammanslutning lovade bidraga med finansieringen.

Senare visade det sig dock att den utländska organisationen endast som de sade uttlalat en vission i ärendet och då kom som så många gånger förr familjen Gofman till undsätning och bekostade fönstret mot evigheten. Eftersom kapellet är ouppvärmt så fick det bli en speciell lösning med målning på lackade träskivor och genom att evighetsfönstret försågs med luckor fick vi två tavlor i en. När luckorna är stängda ser det ut som ett vanligt fönster, där man nertill ser ett höstlikt hav runt Nargö, men ju mer man lyfter blicken uppåt så blir färgsättningen alltmer påminnande om sommarens ljus och värme. Ser man vidare på fönstermotivet upptäcker man också änglar som ljusets budbärare komma ner i den jordiska hösten.
Öppnar man altarskåpet är det en himmelsk sommar som möter. Julens barn, Jesus Kristus, lyfter i tavlans mitt sin välsignande hand och konstnären har framställt honom så att han ser på betraktaren oberoende av var han eller hon står. Jungfru Maria lyfter fram sin Son och hela världens Frälsare på samma sätt som hon här och nu med sina förböner vill hjälpa alla och envar till en sann tro på Guds enfödde Son. Den heliga Jungfrun har en ärekrans av nyponrosor som på senare tid blivit lite av Nargös blomma. Nertill på bilden ser vi ett somrigt Nargö omgivet av ett glänsande hav med stilla våger. På ön växer tolv höga träd vars kronor bildar tronstolen för Madonnan med barnet.
Luckornas insidor påminner oss på nytt om änglarnas betydelse som förkämpar och budbärare. På högra sidan avbildas ärkeängeln Gabriel, bebådelsens sändebud och på den vänstra sidan ärkeängeln Mikael, den mäktige kämpen som fått ge namn åt vår församling.
Det jordiska som nu kanske förändras snabbare än någonsin förr får inte ta hoppet ifrån oss. Det är inte det synliga utan det osynliga som är evigt och för att tala med det slutna altarskåpets språk, så om jag bara ser rakt fram kan det mycket väl hända att allt ser höstlikt ut, men då gäller det att lyfta blicken till det som är därovan och öppna sig själv liksom altarskåpet för den himmelska vekligheten och av hjärtat ta till sig trösten i orden: **Frukta inte, ty Jag är med dig**.

Vandrar jag i Jesu efterföljd är jag aldrig ensam eller övergiven. Jungfru Marias förböner och de heliga änglarnas bistånd hjälper mig då vidare steg för steg mot evighetens strand. Blåser det hårt och vågerna på tidens hav blir stora så har jag anledning att tänka på hur aposteln Petrus räddades från att drunkna på Genesarets sjö. Jesus sände iväg sina lärjungar med båten och lovade själv att komma efter, då han fått möjlighet att stilla sig i bön. När båten kommit en bra bit ut på sjön började det blåsa ordentligt och då kom Jesus gående på vattnet, varvid lärjungarna först blev förskräckta i tron att det var en vålnad men han talade till dem: "Var lugna. Det är jag. Var inte rädda." Petrus sade: "Herre, om det är du, så befall att jag skall komma till dig på vattnet." Jesus sade: "Kom!" Petrus steg ur båten och gick på vattnet fram till honom. Men när han såg hur häftigt vinden låg på, blev han rädd och började sjunka. Då ropade han: "Herre, hjälp mig!" Genast räckte Jesus ut handen och grep tag i honom och sade: "Så lite tro du har! Varför tvivlade du?" De steg i båten och vinden lade sig. Och de som var i båten tillbad honom och sade: "Du är verkligen Guds Son." Ser vi på oss själva och svårigheterna runt omkring oss då sjunker vi som S:t Peterus först gjorde men ser vi på Jesus allena så ger han oss den kraft, styrka och förströstan som vi saknar i oss själva. Ja han vill få säga till varenda en av oss: **Frukta inte, ty jag är med dig**.

Patrik Göransson

Minnen från Vippal

Hösten är min favoritårstid och då inte Brittsommaren, utan de tunga målnens tid när man hör flyttfåglarna på deras väg mot södern. Allhelgonatiden, då vi på nytt påminns av betydelsen av att minnas dem som gått före oss in i evigheten samtidigt som adventstiden närmar sig med väntan på julen.
Mitt barndomshem var i en estlandssvensk by där människorna under århundraden hade kunnat bevara sina traditioner och sitt språk, som dock med tiden blivit så ålderdomligt att rikssvenskar hade svårt att förstå den

lokala dialekten. När det gällde det gemensamma så beslutades det mesta i samförstånd och större arbeten utfördes som talko, där alla hjälptes åt och ägaren bjöd på förtäring. I barndomens värld hette grannarna: Lindström, Norrström, Fagerström, Benström och Ruderström. 1936 byggdes på de lokalt initiativ och med stöd från Sverige ett nytt skolhus - Aklops svenska skola.
Huset hade stora fönster och var målat med den faluröda svenska färgen. På ett särskilt sätt har en adventstid med dess luciafirande etsat sig fast i mitt minne det år då jag till julen skulle fylla fyra år. Vi var hela familjen med mor och far på luciafirandet och det minnet har jag burit med mig hela livet i djupet av mitt hjärta, då det för barnets ögon var så vackert när Lucia kom i lång vit klänning med ljuskrona på huvudet. Sedan satt hon och tärnorna tillsamman med oss andra vid det vackert dukade långbordet i stearinljusets sken, då det vid denna tid inte fanns elektricitet i vår del av Estland. Pappa sade på hemvägen att nu har vi bara att vänta på julen och din födelsedag. Julfesten hade vi i samma klassrum som jag upplevde som så stort och julgranen var så förunderligt vacker. Jultomten kom och jag minns hur rädd jag var för att läsa den vers som varje barn skulle kunna innan han eller hon fick sin julklapp. Därefter sjöng vi alla tillsamman de kära svenska julsångerna och barnen fick dansa kring granen. Denna jul är den enda som jag kan minnas med fullständig glädje, då min far följande år blev tångsmobiliserad till Röda armen. På vägen bort fick jag bara följa honom en liten bit på vägen för att sedan stanna hos tant Mari Lindgren, vars ende son, som varit så aktiv i samarbetet med Sverige och varit där så många gånger, var tvungen att vandra samma väg som min far. Tyvärr kom vare sig pappa eller Juku Lindgren tillbaka från kriget.
Adventstiden är oss given för att vi skulle fundera över vad vi kan göra för att livet skall bli bättre för vår nästa, men tyvärr finns det de som tror att adventstiden endast är en tid för inköp av julklappar i överflöd. Julklappar är naturligtvis bra men allt måst vara i rätt proportioner så att det inte fördöljer julens verkliga mening.

En ljus väntan på julen tillönskas ni alla
Ivi Tamm (f. Söderman)

Artikelns författare tillsammans med sin far

Invigning av Aklops svenska folkskola 1936.

Svenskt församlingsliv i Riga från Gustav II Adolf till ”Konung Oscar”

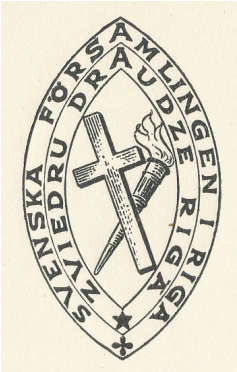

Det Estlandssvenska kyrkomuseets samlingar har under året utökats med några föremål från svenska församlingen i Riga, varför det kanske kunde vara på sin plats att kortfattat berätta om bakrund och historia samt varför föremålen från det gamla Livlands och det nuvarande Lettlands huvudstad har hamnat i ett estlandssvenskt sammanhang.

En åskådare vid svenskarnas intåg i staden lämnar följande skildring: ”Den 16 september 1621 klockan 3 eftermiddagen är konungen av Sverige Gustaph Adolphus med sin Herr Broder Carl Philip samt åtföljd av tre fanor ryttare och fyra regementen fotfolk inkommen i staden. Hans Majestät red genom Schalporten över torget till S:t Peters kyrka, där kantorn spelade, varefter Herr Pastor Magister Hermansson predikade. Efter predikan sjöngs Te Deum: Tackom och lovom Herren, varefter kantorn åter spelade. Sedan åtföljdes Hans Majestät och Hans Herr Broder till deras härberge hos Michael Schultzen vid Marstellgatan”. Dagen efter det högtidliga intåget deltog Gustav II Adolf i en svensk gudstjänst i den redan år 1226 byggda S:t Jacobs kyrka, som genom kunglig förordning gjordes till svensk församlingskyrka, vilket den också förblev fram till freden i Nystad år 1721. Svenska församling förlorade då sin kyrka, men den krympande svenska församlingen hade i varje fall förmånen att få sin kyrkoherde avlönad av det Ryska kejsarriket. Den krympande församlingen sammanslogs såsmåningom med den likaledes krympande finska församlingen och när Johan Ytter kom till Riga som svensk-finsk kyrkoherde 1778 kunde han konstatera att det inte längre fanns några finsktalande, utan i deras ställe hade ester börjat ansluta sig som medlemmar, så att det nu var fråga om en svensk-estnisk församling, där det svenska inslaget var i starkt avtagande och den sista svenska gudstjänsten hölls 1814.

Som en synlig påminnelse från denna tid finns nattvardskärlen, där kalken först på platttyska bär inskriften:
Disse Kelg gemaket is In den Namen Jesu Christ Thor S. Jachobis Karken Got Do unsen gelofen sterken dore H Vatscilt Vorstehender got, och sedan på svenska: *Denna kalk ähr 3 october åhr 1694 igen kommen till Sanct Jacobi kiörkia och då ånyo renoveret.*
På patenen står skrivet: *Denna Paten ähr För St.Jacobi kiörkia Riga*

Kalk och paten

1922 vigde ärkebiskopen Nathan Söderblom först den lettiske biskopen Karl Ibre i S:t Jacobs kyrka och sedan den tyske biskopen i S:t Petri kyrka varefter några i Riga boende svenskar framförde sina önskemål om att det skulle ordnas med svenska gudstjänster i staden. Så skedde främst med hjälp av från Estland tillresta präster och gudstjänstlivet fick en mera fast organisation då man efter en gudstjänst som hållits av prosten Petzäll från Reval bildade en svensk kyrkoförening. Riksföreningen för svenskhetens bevarande bidrog ekonomiskt och utöver nämnde Petzäll förrättades gudstjänsterna av hans efterträdare som kyrkoherde i dåvarande svensk-finska S:t Mikael Harald Engström och kyrkoherde Klasson på Ormsö.

Svensk högmässa
hålles söndagen den 19 oktober kl. 1 m.
i Domkyrkans kapitelsal
med predikan av Prosten
H. ENGSTRÖM från Reval.
Alla som förstå svenska äro välkomna.
Amedelbart efter gudstjänsten sammanträde
för konstituerande av svensk församling i Riga

Annonsen om grundandet av svenska församlingen i Riga, publicerad i Rigascher Rundschau. 1930.

De ansvariga önskade dock gå vidare och bilda en svensk församling inom den Evangelisk-Lutherska Kyrkan i Lettland. Den 19 oktober 1930 samlades man så till konstituerande möte för att bilda församlingen och på svenska dagen, den sjätte november, samma år lämnade man in en ansökan till konsistoriet, varvid man i krönikan antecknade att samtalet med biskop Irbe förts på svenska.

Kyrkorådet

På juldagen 1930 höll pastor Rumba provpredikan, varefter han valdes till kyrkoherde och installerades i sitt ämbete på Palmsöndagen den 29 mars 1931 i domkyrkans kapitelsal som sedan blev församlingens fasta hemvist för gudstjänsterna, men trots den tyska domkyrkoförsamlingens gästfrihet var det inget eget hem. Detta år präglades i den lettiska kyrkan av motsättningar och i protest mot mera nationalistiska strömningar

avgick biskop Irbe vilket djupt beklagades i församlingens årsberättelse. 1932 hade man två gånger under året besök av kyrkoherde Lund från Reval. För 1933 beskrivs särskilt hur kapitelsalen fylldes till gudstjänst den19 juli då svenska flottans skolskeppseskader besökte Riga. 1934 inleddes arbetet för inköp av en svensk kyrkogård som sedan genomfördes under följande år varvid församlingen uttryckte sin stora tacksamhet till Ministern och fru Reuterswärd för deras ekonomiska stöd. Den första jordfästningen på svenska kyrkogården förrättades 4 januari 1936 för greve Gabriel Oxenstierna. 1937 befann sig kyrkoherde Rumba för fortsatta studier i Uppsala och ersattes av Karl Nilsson från Reval. Under året hade man möjlighet att genom inköp förstora den svenska kyrkogården. Fru Minister Johansson utverkade från Rigas borgmästare en tomt för att kunna bygga en svensk kyrka.

Tomten för den planerade kyrkan på Hansas iela

1938 präglades av diskussioner om ett evenuellt kykbygge mellan skeptiker som entusiaster. Professor Weiss gjorde tre olika förslag till kyrkobyggnad och fru Benjamin skänkte värdefulla bjälkar från ett

gammalt magasin samtidigt som penninggåvor i viss omfattning insamlades. Svenska Kyrkans Sjömansvårdsstyrelse uttryckte dock sina reservationer inför en utökad svensk verksamhet i Riga. 1939 innebar stora förändringar vilka blev mycket kännbara i och med baltyskarnas organiserade återflyttning till Tyskland, "Umsiedlung", som ett resultat av den så kallade Molotov-Ribbentrop pakten, varvid även en del församlingsmedlemmar lämnade Lettland. De tyska församlingarnas egendom övergick till konsistoriet och svenska församlingen lämnade in en ansökan om att få överta tyska S:t Jacobs församlings hus och förklarade sig i det fallet även vara villiga att ordna med tyska gudstjänster vid behov. Tyskarna uttryckte sin tilllfredställelse inför svenskarna övertagande av egendomen. Svenska Kyrkans Sjömansvårdsstyrelse sände domkyrkokomminister Sigland från Västrås för att undersöka möjligheterna för en utökad svensk verksamhet, men han kunde endast konstatera att den politsika utvecklingen gjort det omöjligt.
Årsberättelsen avslutas med de talande orden:
”Om vi vid förra årets styrelseberättlese hade anledning att tala om en oviss framtid så hava vi det nu ännu mer och kunna endast med tack för det år, som gått, lägga allt i Guds hand och utbedja oss hans ledning för framtiden.”
1940 kom att innebära slutet för den svenska församlingen i Riga, då svenska kolonin på grund av sovjetiseringen tvingades lämna landet men innan dess hade man dock fått ett possitivt svar från konsistoriet om övertagande av tyska S:t Jacobs församlingshus, så man kan nästan säga att man var tillbaka där allt började då man i egen församlingssal kunde samlas till avskedsgudstjänst den 18 augusti. Till kyrkoherden professor Rumba och organisten fröken Grosvald framförde församlingen vid avskedet sitt varma tack. Kyrkoherden misste senare livet i Sibirien men organisten lyckades komma till Sverige.
Avresan till Sverige skedde den 21 augusti med den för detta ändamål särskilt hyrda ångaren ”Konung Oscar” och efter ankomsten till Stockholm hölls en gudstjänst i Sophiahemmets kapell, där pastor Murray läste upp en skriftlig hälsning från ärkebiskop Eidem.
Atipendiet som tillverkats hos Liceum 1935 och det av lantbruksrådet

Silfverhjelm skänkta krusefixet samt två Gustafsbergsvaser överlämnades till Sjömansvårdsstyrelsen tilsammans med församlingens arkiv, som i sin tur deponerade dem på Historiska Museet i Stockholm och i samband med avvecklingen av depositionen av de estlandssvenska kyrkoföremålen blev det möjligt att få även dessa föremål deponerade i det Estlandssvenska kyrkomuseet.

Patrik Göransson

Atipendiet från svenska församlingen i Riga, förvaras i Estlandssvenska Kyrkomuseet

Händelser år 2012

Tack vare stöd från Johanniterorden i Sverige kunde församlingens pensionärer bege sig på hälsoresa till Pärnu i mars.

Den 6 maj firades 20 årsdagen av kyrkans återlämnande och att det gått 10 år sedan återinvigningen.

Rf Estlandsvännerna gjorde det möjligt att genomföra församlingsresa till Odensholm i juni.

Tillbaka i Korkis hamn efter kyrkodagen på Lilla Rågö, midsommardagen 2012.

Nargö S:ta Maria kapell efter sommarens restaureringsarbeten.

I juli utkom ett särtryck av C. H. Sjöcronas bok om svenskminnen kring Östersjön.
Broschyren kan tillhandahållas från församlingskansliet.

Den 26 november i morgongryningen kallade Herren hem sin tjänare ärkebiskop emeritus Kuno Pajula. Vi minns honom med tacksamhet och överlämnar honom i Guds barmhärtighets händer.

TRETTONDAGS VISA

1.
Där ute är det stjärneglans
Och änglasång i skyn.
Här inne blott en krubba
fanns — Det gavs ej hus i byn.
2.
Där ute lyssnar nejden all
Till helig sång i höjd.
Här inne är ett dunkelt stall –
Finns här väl rum för fröjd?
3.
I nattens stjärnljus mänskor gå
Att söka nyfödd drott.
Ej vilar slik på krubbas strå.
Ej skjul är kungaslott.
4.
Jo, även här är fest och ljus
Och änglakörers sång.
I hjärtan sorl av harpors brus
Och glädje natten lång.
5.
Här inne jubla mänskor två
Sitt tack till evig Gud.
För skatten där på krabbans strå,
Ett nådens sändebud.
6.
Nu klappra hovar utanför
Mot marken hård och slät.
Vem är som stallets stillhet stör
Med vingesnabba fjät?
7.
Hör, dörrens gångjärn gnisslar gällt.
En man på tröskeln står,
Med hy som rynkigt gammalt tält
Och hår som öknens snår.
8.
Men blicken lyser källdjupsklar
Som barns vid stilla lek
Och genom stallet stämman far
Som västanvindens vek:
9.
„Var hälsad, barn av Davids hus,
Du skott av ädel stam,
Som fötts vid mäktigt stjärneljus
Att bringa ljuset fram!"
10.
I dörren skymta flera nu,
De böja alla knä
För barnet och vår unga fru,
För kung på krubbans trä.
11.
Och stjärnan lyser hög och ren,
Det tonar änglasång ...
Nu var ej längre trög och sen,
Min själ, till ottegång!
12.
Eja, min konung, du min frid,
Var hälsad ock av mig,
Som kommer svag ur nöd och strid,
Men ändå älskar dig.

Erik Petzäll
i Julhälsningar till de svenska församlingarna i Estland, 1928

Organisten på pilgrimsresa till Det Heliga landet

Jag står under Födelsekyrkans urgamla valv. Står med hundratals människor. Kyrkosalen surrar stillsamt, som en gigantisk bikupa. Då och då uppstår några högljudda fragment av meningar. En ivrig spansk guide utför ett världsrekord i snabbtal, omfattande hela Heliga Landets historia i en mening. Ett par polacker vill smuggla sig till hälften före i kön. Många står med slutna ögon. Antigen i bön eller pga hettan.
Olika människor. Olika liv. Olika öden.
Det hänger många färgfulla julkulor i ljuskronorna. Jag tänker mig tillbaka till min barndom. Det var en skoldag på julafton. Men jag visste att vi ändå skulle klä julgranen på kvällen. Det var alltid så. „Sätt inte alla julgransprydnader“, sa mamman, „titta, om färgerna passar ihop!“ Men snälla mamman, hur kan jag lämna några prydnader i lådan!
I Betlehem är det ju alltid jul. Mycket är som målat med barnahänder som inte snålat med färjer. „*Låt barnen komma hit till mig*...“
Ja, vi kommer! Därför åkte vi ju hit!
Kön närmar sig till födelsegrottan. Det blir mindre och mindre människor. Rösterna dämpas. Kyrkväggarna fösvinner. Framför mig öppnar sig stallet. En man och en kvinna med egendomliga kläder knäböjer inför krubban där ett nyfött barn har sovit. Djuren har vilat på hö. Och en strålande stjärna lyst på himmelen.
Någon börjar att sjunga. „Stilla natt, heliga natt...“ Vi förenar oss på estniska. Sången sprider över hela världen.
Vi är här. I födelsegrottan. År 2012.
Och där. Århundraden tillbaka. I ögonblick när Gud blev människa.
Tiden har ingen betydelse.
Viktigt är bara det att Han föddes.
Och att vi inte beöver att frukta för någont.

En god och färgrik jul!
I Betlehem 2012
Maris Oidekivi-Kaufmann

Födelsekyrkans huvudskepp i riktning mot högaltaret.

Silverstjärnan som markerar platsen där Jesus föddes.

Ett meddelande till församlingsmedlemmarna!

Medlemsavgiften kan betalas kontant eller genom banköverföring till församlingens bankkonto SEB Pank 10022010024002.
Betalar du för någon annan eller för flera så vg skriv personens eller personernas namn som förklaring. På gåvor och avgifter överstigande 10 euro kan man efter ansökan få skatteåterbäring, varvid det är nödvändigt att meddela församlingen sitt personnummer samt önskan om skatteavdrag. Välkommen att höra av dig.
Vi håller på att uppdatera församlingsregistret varför vi ber medlemmar som har bytt bostad, telefonnummer eller e-postadress, att meddela detta till församlingskanliet vid kyrkobesök eller via e-post: rootsi-mihkli@eelk.ee.

God Jul och Gott Nytt År!